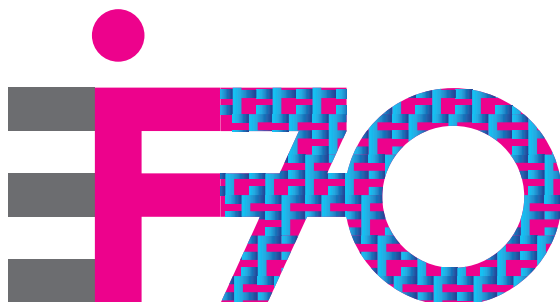

znanstveni skup

70 godina Instituta za etnologiju i folkloristiku:

intelektualno nasljeđe u kontekstu
smjene znanstvenih i socijalnih
paradigmi

Zagreb, 22.–23. studenoga 2018.

Organizator skupa:
Institut za etnologiju i folkloristiku

Organizacijski odbor skupa:

Ines Prica
Ozren Biti
Petar Bagarić
Orlanda Obad

Nakladnik:
Institut za etnologiju i folkloristiku

Skup je organiziran uz potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja RH
Zagreb, studeni 2018.

PROGRAM

ČETVRTAK, 22. 11. 2018.

- 10:00-10:30 Otvoravanje skupa i pozdravni govor
Ines Prica, ravnateljica IEF-a
- 10:30-12:30 **Etnomuzikologija i etnokoreologija u Institutu: pouke, izazovi, perspektive**
moderatorica: Naila Ceribašić
- Grozdana Marošević
Institutaska etnomuzikologija u nacionalnom kontekstu
- Ivana Katarinčić
Orijentiri i oslonci etnokoreoloških istraživanja
- Joško Čaleta
Institutaska etnomuzikologija i terenski rad – jučer, danas, sutra...
- Tvrtko Zebec
Primijenjenoznanstveni rad, festivalizacija i baštinizacija
- Irena Miholić
Etnomuzikologija u eri digitalnog doba: digitalna etnomuzikologija
- Iva Niemčić
Zanimanje etnokoreolog
- Naila Ceribašić
Institutaska etnomuzikologija u međunarodnom kontekstu
diskutant: Svanibor Pettan
- 12:30-13:30 PAUZA ZA RUČAK
- 13:30-14:30 **Od antropologije žena do rodne ideologije**
moderatorica: Orlanda Obad
- Sanja Đurin, Renata Jambrešić Kirin i Tea Škokić
Od antropologije žena do rodne ideologije
- Brigita Miloš
Tjesnaci roda: opaske o imenovanju

14:30-14:45 PAUZA

14:45-16:15

Kulturna animalistika

moderator: Petar Bagarić

Antonija Zeradija Kiš, Maja Pasarić i Lidija Bajuk
Kulturna animalistika: životinja i čovjek –
interdisciplinarne analize i mnogostruke kulturne prakse

Suzana Marjanić

Humanitarna kriza i specizam: dokumenti/vizualni
fragmenti

Marjetka Golež Kaučič

Videti Drugega ali nova onto/ekokulturna paradigma
v raziskavah živali

PETAK, 23. 11. 2018.

10:00-12:30

**Afekti i folkloristika: intelektualno nasljeđe i
suvremeni istraživački trendovi**

moderatorica: Iva Niemčić

Jelena Marković

Narativno oblikovanje mržnje i straha

Nataša Polgar

Kulturalni kodovi straha: usmena tradicija vs.
psihijatrija

Evelina Rudan

Prilog istraživanju emocija iz folklorističke
perspektive: kodiranje straha u usmenim
proznim žanrovima

Renata Jambrešić Kirin

Afektivna ekonomija i naracije o teškoj prošlosti/
sadašnjosti

Željka Matijašević

Zašto su nam prijeko potrebni humanistički diskursi o
"ludilu"?

12:30-13:30

PAUZA ZA RUČAK

13:30-15:30

Transformacije i devijacije rada: istraživanje procesa i učinaka

moderatorica: Tea Škokić

Sanja Potkonjak i Reana Senjković

Istraživanja (kulture) rada i gospodarstva u hrvatskoj etnologiji

Petar Bagarić i Orlanda Obad

Iskopati ili zakopati?: korupcija kao predmet antropoloških istraživanja

Ozren Biti

“Nema kruha bez motike, nema lajka bez golotinje”: narativi o radu u hrvatskoj celebrity kulturi

Ildiko Erdei

O istraživanju ekonomskih fenomena i procesa u antropologiji u Srbiji – stanje i perspektive

15:30-15:45

PAUZA

15:45-17:15

Etnologija svakodnevice

moderator: Ozren Biti

Ana-Marija Vukušić i Melanija Belaj

Živjeti na Žumberku: obrisi svakodnevice

Jelena Ivanišević

Čuvari marende: muški gurmanski kružoci u Starome Gradu

Tihana Rubić

Starenje u etnološkim i kulturnoantropološkim istraživanjima

SAŽECI

Etnomuzikologija i etnokoreologija u Institutu: pouke, izazovi, perspektive

GROZDANA MAROŠEVIĆ

grozdana@ief.hr

Institutska etnomuzikologija u nacionalnom kontekstu

U uvodnom dijelu panela osvrnut će se na teorijske smjernice, istraživačku praksu i rezultate etnomuzikologije tijekom 70 godina njezina postojanja u Institutu. Razmotrit će se koliko je na njezino profiliranje i značaj utjecala kontinuirana institucijska podrška, višedisciplinarno ozračje i strukturiranost Instituta, posebno s obzirom na odnos muzikoloških, folklorističkih i etnoloških (kulturnoantropoloških) pristupa. Promotrit će se i njezin značaj u širem okviru etnomuzikološke djelatnosti u Hrvatskoj.

IVANA KATARINČIĆ

ivana@ief.hr

Orijentiri i oslonci etnokoreoloških istraživanja

Niz je više ili manje srodnih znanstvenih disciplina koje u fokusu, kao predmet istraživanja, imaju ples (plesna etnografija, antropologija plesa, etnokoreologija...). Osim što su obilježene različitim terminima, razlikuju se dijelom u pristupima, metodama istraživanja ili svojim povijesnim razvojem. U Institutu se plesna istraživanja provode s predznakom etnokoreoloških istraživanja, nastalih u okvirima etnologije i folkloristike. Ukratko ću prikazati osnovne povijesne etape razvoja etnokoreologije u Hrvatskoj te presudne utjecaje drugih disciplina, organizacija, institucija i pojedinaca.

JOŠKO ČALETA

josko@ief.hr

Institutska etnomuzikologija i terenski rad – jučer, danas, sutra...

Namjera ovog dijela panela je istaknuti različite pristupe i teme terenskog istraživanja kojima su se istraživači, etnomuzikolozi Instituta, bavili kao i teme i pristupe kojima se danas bave. Nekadašnja istraživanja generalno su imala naglasak na sakupljenoj i u arhivu pohranjenoj građi koja odražava generalni stav prema istraživanju tradicijske baštine aktualan gotovo sve do početka ovog stoljeća. Zavidna melografska aktivnost osnivanjem je Instituta dobila dimenziju sveobuhvatnosti i sistematičnosti građe danas pohranjene u arhivu Instituta, građe koja je današnjim generacijama dobro polazište za zanimljiva komparativna istraživanja. Današnje etnomuzikologe zanima kontekst glazbe, njezino samoodržanje i suživot u različitim životnim interakcijama pa se shodno tome promijenio i odnos prema “terenu”. Glazba i rod, glazba i manjine, festivalizacija i medijatizacija glazbe, globalni utjecaji na lokalne glazbene izričaje te posebice primijenjena etnomuzikologija (angažirana, akcijska, dijaloška, sudionička, suradnička...) današnji su aktualni pristupi od kojih će neki svoju primjenu imati i u budućim vremenima.

TVRTKO ZEBEC

zebec@ief.hr

Primijenjenoznanstveni rad, festivalizacija i baštinizacija

Svojim djelovanjem kao etnomuzikolog i etnokoreolog Vinko Žganec je i mnogo prije osnutka Instituta pratio smotre Seljačke sloge te poticao sesoske koreografe u Međimurju na sastavljanje koreografija za scenske nastupe. Odvajanjem Instituta od Etnografskog muzeja uz znanstveni, istraživački i terenski rad i dalje se bavio i primijenjenim radom te onime što se danas naziva festivalizacijom i baštinizacijom. Nakon Žganca i većina drugih institutskih etnomuzikologa i etnokoreologa bila je svjesna potrebe te djelatnosti kao praktičnog iskustva i društvenog angažmana kojim se utječe na javne i kulturne politike. I etnologinje Dunja Rihtman-Auguštin

te osobito Zorica Vitez, bile su uz kritičko promišljanje o UNESCO-ovim projektima i angažirane u njihovoj provedbi pa će prilog biti osvrt na taj dio primijenjenog, savjetodavnog i angažiranog, posredničkog djelovanja, ponajviše institutskog etnomuzikološkog i etnokoreološkog odjela.

IRENA MIHOLIĆ

irena@ief.hr

Etnomuzikologija u eri digitalnog doba: digitalna etnomuzikologija

Područje digitalne humanistike izuzetno je dinamično prije svega zahvaljujući brzom razvoju digitalne tehnologije. Raznoliki elementi digitalne humanistike utkani su u (gotovo) sve procese izrade znanstvenog rada. U ovom dijelu panela predstaviti ću dio izazova na koje etnomuzikolog u suvremenom dobu može naići: brza promjena uređaja za terenski rad, brojne mogućnosti internetskog pretraživanja, korištenje raznih kompjuterskih programa za obradu teksta, zvuka i slike, načini pohranjivanja i obrade građe u repozitoriju te korištenje istog, objavljivanje radova, suradnja i komunikacija putem e-maila, društvenih mreža i portala itd. Uz to je sve jača potreba za poznavanjem raznih pravnih regulativa, a sve je izraženiji i etički aspekt. Namjera priloga je pokušati detektirati prati li današnja institutska etnomuzikologija ove izazove i kako te u kojoj mjeri je primjereno govoriti o "digitalnoj etnomuzikologiji".

IVA NIEMČIĆ

iva@ief.hr

Zanimanje etnokoreolog

U 70 godina postojanja Instituta sedam se znanstvenika bavilo istraživanjima plesa. Od tih sedmero nas troje smo i danas ovdje. U svom prilogu panelu predstaviti ću koja su sve znanja i vještine potrebne za bavljenje tim područjem od formalnog akademskog obrazovanja kojemu su često prethodile plesne škole do neformalnih stjecanja plesnoga iskustva u amaterizmu kao i suradnje s profesionalnim ansamblima.

NAILA CERIBAŠIĆ

naila@ief.hr

Institutska etnomuzikologija u međunarodnom kontekstu

Namjera je ovoga dijela panela ocrtati današnju Institutsku etnomuzikologiju s obzirom na pojedine noseće tematske, teorijske i metodološke vizure ove discipline na međunarodnom planu, pri čemu ću se, što se tiče potonjeg, ograničiti na utjecajne međunarodne etnomuzikološke organizacije (International Council for Traditional Music, Society for Ethnomusicology i dr.) i pojedine utjecajne kompendije (Riceov *Modelling ethnomusicology*, zbornik *New [Ethno]musicologies* i dr.). Naročitu ću pozornost posvetiti problematici post- ili dekolonijalne etnomuzikologije, reprezentaciji istraživačke teme u formi gustoga opisa i u formi naracije o povijesnom razvoju te pitanjima oko društvena angažmana etnomuzikologa.

Od antropologije žena do rodne ideologije

SANJA ĐURIN, RENATA JAMBREŠIĆ KIRIN I TEA ŠKOKIĆ
sdurin@ief.hr, renata@ief.hr, tea@ief.hr

Od antropologije žena do rodne ideologije

Naša potreba da se osvrnemo na nastanak i načine upotrebe pojma rod u radovima suradnica Instituta za etnologiju i folkloristiku, potaknuta je recentnim društvenim trenutkom koji se prepoznaje “kulturnim ratom”, a unutar kojeg je ovaj pojam središnje mjesto sporenja. Potreba za znanstvenom artikulacijom rodno osviještenog pristupa kulturnim fenomenima u domaćem kontekstu pojavila se kao rezultat socijalističkog problematiziranja društvene i akademske pozicije žena i zapadne feminističke kritike unutar historiografije, sociologije, antropologije, filozofije, znanosti o književnosti i dr. koja je rezultirala ženskim studijima, a potom i studijima roda na sveučilištu i izvan njega. Imajući na umu ova raznorodna epistemološka ishodišta i intelektualnu tradiciju sociokritičkog djelovanja znanstvenica u IEF-ovim (sub)disciplinama, zadatak je pokazati kako se pojam roda ishodio i konstruirao počevši od ženskog autorstva radićevske etnografije (Kata Jajnčerovala), preko sociologije i antropologije obitelji (Vera Stein Erlich), etnologije svakodnevice i studija zadruge (Dunja Rihtman-Auguštin), feminističke historiografije (Lydia Sklevicky) do interdisciplinarnih istraživanja posljednjih dvadeset i pet godina u kojima sudjeluju – u manjem ili većem opsegu – gotovo sve suradnice IEF-a.

BRIGITA MILOŠ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci

Odsjek za kulturalne studije

bmilos@ffri.hr

Tjesnaci roda: opaske o imenovanju

Svojim izlaganjem pokušat ću promisliti/propitati termin “rod” kroz nekoliko različito usloženjenih i povezanih konteksta. Prvi će se ticati konkretne politike imenovanja, a preko razmatranja odnosa pojmova “rodno”, “žensko”, “feminističko” u specifičnom okružju Centra za ženske studije Filozofskog fakulteta u Rijeci, te implikacija (predstavljajčkih/političkih) koje odluke o imenu kao “označitelju” mogu imati/imaju. Nakon što, u tom smislu, pokušam ponuditi inačicu argumenta o rodnom kao uvijek-već-ženskom (u specifičnom kontekstu), osvrnut ću se na specifične prilike, tenzije u kojima se termin “rod” aktualno nalazi u domaćim okvirima. Ka zaključku, istaknut ću potrebu za što jasnijim, preciznijim terminološkim izborima, kao i nužnost očuvanja znanstvenog legitimiteta (i digniteta) rodnoteorijskog i/li feminističkog metodološkog i metajezičnog konteksta.

Kulturna animalistika

ANTONIJA ZARADIJA KIŠ, MAJA PASARIĆ I LIDIJA BAJUK
zaradija@ief.hr, maja@ief.hr, lidija@ief.hr

Kulturna animalistika: životinja i čovjek – interdisciplinarne analize i mnogostruke kulturne prakse

U izlaganju je riječ o projektu idejno začetom u Institutu za etnologiju i folkloristiku 2005. godine kao refleksiji na globalnu problematiku zastrašujućih odnosa čovjeka prema životinjama (specizam), kako ih Craig Stanford jasno označava – “značajnim drugima”. Projekt je ujedno i nastavak promišljanja ideje o interdisciplinarnim istraživanjima o životinji i čovjeku iz 1996. godine koju dugujemo doajenu hrvatske kulturne animalistike, Nikoli Viskoviću, inicijatoru u borbi za ustavno ozakonjivanje prava životinja koje je ostvareno tek prošle godine (4. 10. 2017.). Njemu se u znanstvenom zamahu pridružuje angažiranost stalnih institutskih suradnica na projektu kao i znatnog broja pridruženih suradnica/ika iz zemlje i inozemstva koji su sudjelovali u realizaciji projekta koji je financirao MZOŠ od 2007. do 2014. godine i njegovu nastavku (u institutskim okvirima) koji je u tijeku. U izlaganju se žele sumirati raznoliki aspekti diseminacija animalističkih znanja i spoznaja razvijanih tijekom desetogodišnjega postojanja navedenoga projekta koji su se spontano otvarali kroz brojne suradnje i kontakte. Utemeljeno na arhivskim i terenskim istraživanjima promicanje kulturne i kritičke animalistike razvidno je ponajprije kroz mnoge znanstvene i stručne radove objavljene u domaćim i stranim izdanjima, kroz gostovanja suradnica/ika na brojnim skupovima, kroz širenje animalističkih znanja – posebice na visokoškolskim ustanovama, ali i kroz različite radionice te mnoga javna predavanja i izložbe. Važnost animalističkog promišljanja istaknut će se kroz doktorske disertacije na projektu te ciljano animalističko istraživanje u okviru netom okončane stipendije Marie Skłodowska Curie (rujan 2016. – rujan 2018.).

SUZANA MARJANIĆ

suzana@ief.hr

Humanitarna kriza i specizam: dokumenti/vizualni fragmenti

Izlaganje dokumentira re/akcije lokalnih umjetnika/ica performansa i aktivista/ica na humanitarnu, izbjegličku krizu, ali i iz pozicije kritike specizma i mizoterije/*misotheory* (usp. Mason 2006:180), koji u svojim praksama, dakako, svaki iz vlastitoga ethosa, postavljaju u paralelizam pitanje prisilnih migracija, izbjegličku/humanitarnu krizu i specizam. Tako, primjerice, šah-tofon-predstava *Svaka revolucija je bacanje kocki, osim što* (2016.) Kuće ekstremnog muzičkog kazališta – Damira Bartola Indoša i Tanje Vrvilo – kritički demonstrira stravičan podatak da je tvrtka HYZA na slovačkoj televiziji bila reklamirana antiimigrantskom rasističkom reklamom i sloganom o “pravim slovačkim pilićima” / *pravé slovenské kurča* (usp. <https://www.youtube.com/watch?v=Sp28kOZW66A>) tri mjeseca prije tragedije kada je u kamionu navedene slovačke tvrtke 59 muškaraca, osam žena i četvero djece, svi redom prisilni imigranti iz Sirije, stradalo od gušenja pri pokušaju prijelaza jednog od europskih graničnih “bedema”. Izlaganje se temelji na odabranim kritičkoanimalističkim interpretacijama koje sam objavila u dvjema knjigama o umjetnosti performansa (2014. i 2017.) kao i na odabranim radovima umjetnika/ica predstavljenima na izložbi *Izazovi humanizmu* (Zagreb, 2016.), prvoj domaćoj izložbi posvećenoj i posljednjoj humanitarnoj krizi.

MARJETKA GOLEŽ KAUČIČ

Glasbenonarodopisni inštitut – ZRC SAZU

Marjetka.Golez-Kaucic@zrc-sazu.si

Videti Drugoga ali nova onto/ekokulturna paradigma v raziskavah živali

Enaindvajseto stoletje je očitno stoletje močnih obratov (npr. animal turn) v paradigmi odnosa do sveta in novih zavesti o položaju človeka ter njegovi vlogi v razmerju do narave in ne-človeških vrst. To paradigmo bi lahko imenovali tudi ontološka paradigma, v kateri človek ni več na vrhu hierarhične lestvice živih bitij in živali prizna njeno inherentnost. Zato bom v prispevku

predstavila tematizacijo živalskega vprašanja tako v družbi, kulturi, literaturi, folklori in izobraževanju, ki jo razumem kot etični obrat, ki omogoča *videti* žival kot posameznika, kot moralnega subjekta in *vedeti*, kaj se z njo dogaja in ne odvrniti pogleda od njenega bivanja in trpljenja. Na podlagi nekaterih sodobnih pogledov na "živalsko vprašanje" in medvrstne relacije v družbeno-kulturnem prostoru, iz katerega naj ne bi izrinjali živalskega subjekta (Berger 1980, Ingold 2000, Lippit 2000, Francione 2008, 2014, Steiner 2008, Weil 2012, Moe 2012, Lönngren 2014, Grušovnik 2017, Vičar 2018 idr.), želim pokazati, da je mogoče tudi v raziskave živali na področju etnologije, antropologije in folkloristike idr. vpeljati nove znanstvene diskurze, kar bi nam lahko v prihodnosti omogočilo ontološki obrat k ne-človeški subjektiviteti. S tem bi živalskega Drugega lahko mislili in obravnavali kot enakovrednega, izstopili bi iz paradigme uporabe v paradigmo enakovrednega sobivanja z živalmi (kinship) in prešli iz specizma v nespecizem.

Afekti i folkloristika: intelektualno nasljeđe i suvremeni istraživački trendovi

JELENA MARKOVIĆ

jelena@ief.hr

Narativno oblikovanje mržnje i straha

Na primjeru recentnog istraživanja javnog političkog diskursa u Hrvatskoj koji eksplicitnim i implicitnim govorom isključivanja, a često i mržnje proizvodi strah te istraživanja osobnog pripovijedanja straha i tjeskobe marginaliziranih skupina želim ponuditi odgovor na tri temeljna istraživačka pitanja. Prvo, kako se mržnja narativno oblikuje, podjednako u javnom diskursu i osobnim pripovijestima? Drugo, kako jezik mržnje utječe na one koji su označeni kao objekti mržnje? Treće, može li i do koje mjere subjekt anksioznosti/straha (koji je eksplicitni objekt mržnje) pripovijedati svoj doživljaj i emocionalni odgovor na mržnju? Istraživački fokus je na mjestima u kojima mržnja (koja je i sama obilježena šutnjom) proizvodi strah i šutnju, odnosno mjesta na kojima mržnja doprinosi potkopavanju potrebe subjekta za intersubjektivnošću i proizvodi duboki osjećaj izolacije i bivanja u šutnji, ali katkada i artikulirani otpor.

NATAŠA POLGAR

polgar@ief.hr

Kulturalni kodovi straha: usmena tradicija vs. psihijatrija

U izlaganju će biti riječi o srazovima, sukobima i nesporazumima između afektivnih politika usmene kulture, odnosno usmene tradicije i afektivnih politika i diskursa medicinske kulture, točnije psihijatrije. Naime, arhivski materijal iz prve psihijatrijske ustanove u Hrvatskoj, Zavoda za umobolne Stenjevec, koja je otvorena 1879. i djeluje u kontinuitetu do danas, pokazao

je u brojnim povijestima bolesti pacijenata u prvim desetljećima kulturalno kodiranje afekata, prije svega straha, koje se oslanja na žanrove usmene književnosti, najviše na predaje s cijelim spektrom fantastičnih bića, a koje psihijatrijski diskurs i nomenklatura ne prepoznaju kao tradicijske žanrove nego kao simptome psihičkih poremećaja. Stoga ću se u izlaganju usmjeriti na narativna uobličavanja afekata u različitim diskursima, koja izmještanjem iz prvotnoga, "sigurnoga" konteksta dobivaju radikalno drukčija značenja, interpretacije pa i sankcije.

EVELINA RUDAN

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

erudan@ffzg.hr

Prilog istraživanju emocija iz folklorističke perspektive: kodiranje straha u usmenim proznim žanrovima

U izlaganju se nudi mogući okvir za istraživanje emocija u usmenim proznim žanrovima i njihovim izvedbama iz folklorističke perspektive. Emocijama se pristupa iz dvostrukog rakursa: što o emocijama možemo saznati iz folklorističke vizure i što o žanrovima i njihovoj izvedbi možemo saznati iz perspektive istraživanja emocija s posebnim osvrtom na žanr i izvedbu predaje. Ujedno pokušava se odgovoriti i koji su odgovori predaje, legende i bajke na emociju straha.

RENATA JAMBREŠIĆ KIRIN

renata@ief.hr

Afektivna ekonomija i naracije o teškoj prošlosti/sadašnjosti

Afektivne politike povezane s političkom (zlo)porabom "teške prošlosti" (*difficult past*) u Hrvatskoj priječe jasnije razlikovanje historijskog znanja, politike (društvenog) pamćenja i kulture prisjećanja, a nova subdisciplina (antropologija pamćenja) deficitarna je upravo istraživanjima koja objedinjuju interes za sadržaj pri/sjećanja i znanja o prošlosti s razumijevanjem emocionalnih imputa. Fenomen sistemskog "prekodiranja" državnih insi-

gnija, simbola identiteta, rituala, ulica, trgova i tvornica, u skladu s fenomenom “izmišljanja tradicije” i pamćenja *longue durée* – zajednički cijelom postsocijalističkom prostoru – detektirala je politička antropologija, predvođena znanstvenicima iz IEF-a, tijekom 1990-ih. Ona je pokušala objasniti kako (nove) političke metafore i simboli stvaraju novu realnost brišući i palimpsestno prekrivajući onu koja se činila vječnom i nepromjenjivom (poput samog moderniteta), te kako su pejzaži, gradovi, spomenici, javni i privatni prostori, postali kulturalno, semiotički i semantički “gusti tekstovi” koji više ne podliježu jednoznačnoj interpretaciji ni “velikoj priči”. Na primjeru prije-pornog mjesta sjećanja i komemoriranja rata (slavonskog “bermudskog” Trokuta) pokušat ću pokazati koji sve izazovi stoje pred istraživačem čiji je zadatak (etnografski) približiti razmišljanja, uvjerenja, osjećaje, strahove i nade građana koji se (i fizički) dislociraju od teške prošlosti i još teže sadašnjosti u kojoj su turizam i uslužne djelatnosti jedino što preostaje. A da bismo razumjeli povezanost dviju “afektivnih ekonomija” – one koja ravna društvenim projektom “odrađivanja prošlosti” i one koja građane “ugrađuje” u bespuća postindustrijske suvremenosti – afektivna antropologija je samo prvi korak.

ŽELJKA MATIJAŠEVIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za komparativnu književnost

zmatijas@ffzg.hr

Zašto su nam prijeko potrebni humanistički diskursi o “ludilu”?

U svom recentnom djelu *Ludilo u civilizaciji* Andrew Scull priznaje kako je u naslovu koristio pojam “ludilo”, a ne “duševna bolest” upravo kako bi ukazao da duševna bolest postoji otkad postoji psihijatrija, a da je ludilo sklop bioloških, društveno-ekonomskih, političkih i kulturalnih čimbenika, te kao takvo predstavlja nepresušno humanističko vrelo. Polazeći od navedenog, na primjeru odnosa između psihijatrijske dijagnoze depresije i kulturalnog i psihoanalitičkog shvaćanja i značaja melankolije, pokušat ću pokazati nužnost humanističkog, ne-psihijatrijskog diskursa o duševnim bolestima, odnosno o “ludilu”, kako bi se time doprinijelo umanjivanju društvene dominacije psihijatrijskog diskursa u području emocija i emotivnih

problema. U izlaganju ću se kratko osvrnuti na kulturnu povijest melankolije od starogrčke misli do danas, preko srednjevjekovnog, renesansnog, romantičarskog i filozofsko-egzistencijalističkog shvaćanja, do psihoanalitičkog uvida u odnos žalovanja i melankolije koji je doveo do poimanja melankoličnog pounutrenja kao temeljnog procesa formiranja samog Ja. Također ću se pozabaviti odnosom melankolije i manije, odnosno razmatranjem melankolije kao introjektivne depresije u suvremenoj psihoanalizi, te razmatranjem maničnih obrana kao mehanizama poricanja depresije. Kulturalna važnost melankolije koju, smatram, valja rehabilitirati, upravo počiva u priznanju i proradi osjećaja tuge i žalosti zbog gubitka, što su temeljni procesi za razvoj sebstva, dok manične obrane valja shvatiti kao regresivne mehanizme obrane, od raznih inačica nagona smrti.

Panel je rezultat rada na projektu "Naracije straha: od starih zapisa do nove usmenosti" (FEAR) koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

**NARACIJE
STRAHA**
NARRATING
FEAR

HRZZ
Hrvatska zaklada
za znanost

Transformacije i devijacije rada: istraživanje procesa i učinaka

SANJA POTKONJAK I REANA SENJKOVIĆ

spotkonjak@ffzg.hr, reana@ief.hr

Istraživanja (kulture) rada i gospodarstva u hrvatskoj etnologiji

Izlaganje će ponuditi pregled istraživanja gospodarenja i rada u hrvatskoj etnologiji od vremena njezine institucionalizacije. Opširnije će opisati i komentirati studije Dunje Rihtman-Auguštin i Olge Supek, koje su svojim interesom za rekonceptualiziranje predmeta etnološkog istraživanja i aktualiziranja ideje društvene promjene otvorile nove smjerove u istraživanju kulture svakodnevice. U tim je studijama rad kao predmet etnološkog interesa promišljan strukturno – kao jedna od tema u projektu kritike studija ruralne kulture ili pak kao neistraženo područje u urbanom okružju koje u etnološki obzor uvlači protagoniste nove industrijske kulture rada.

PETAR BAGARIĆ I ORLANDA OBAD

peroba@ief.hr, orlanda@ief.hr

Iskopati ili zakopati?: korupcija kao predmet antropoloških istraživanja

Iznimno je teško izmjeriti prisutnost korupcije u pojedinoj državi pa se stoga u procjenama koruptivnosti pribjegava rangiranju s obzirom na percepciju korupcije u pojedinoj zemlji. Jedno od najpoznatijih, ono međunarodne organizacije Transparency International, Hrvatsku svrstava na začelje Europske unije po transparentnosti. Sama narav korupcije – s jedne strane njezina skrovitost, a s druge utuživost tvrdnji o postojanju koruptivnih djela – otvara niz pitanja i izazova u antropološkim istraživanjima. Autori će iznijeti kratak pregled rastućeg polja antropologije korupcije i analizirati mogućnosti primjene njezinih metoda na primjerima recentnih terenskih istraživanja koja su proveli u Zadru i Imotskom.

OZREN BITI

ozren@ief.hr

“Nema kruha bez motike, nema lajka bez golotinje”: narativi o radu u hrvatskoj celebrity kulturi

Dvadesetak godina otkad je fenomen celebrityja u društveno-humanističkim znanostima zadobio status zasebnog istraživačkog predmeta (celebrity studies), primijetiti je mnoge, ponajprije tehnološko-komunikacijskim inovacijama generirane promjene kroz koje je celebrity kultura do danas prošla. Zaslugom interneta, “običnim osobama”, tj. onima koje ne odlikuju posebna ostvarenja u sportu te filmskoj i glazbenoj industriji ni ikakve druge javno priznate kvalitete i talenti, uvelike su olakšani pristup najširoj javnosti i postajanje poznatim. S time povezano, posljednjih su godina proučavatelji fenomena načinili preinake ranije utvrđenih definicija i ponuđenih klasifikacija slavnih, odnosno poznatih osoba te ujedno iznašli drukčije, svježije pristupe temi. Najnovija znanstvena produkcija u ovom području popratila je pojavu reality showova, blogova i društvenih mreža iznjedrivši ili pak prihvativši nove analitičke kategorije poput micro celebrityja, “uradi sam” celebrityja i influencera. Imajući u vidu tu živost kako celebrity kulture tako i transdisciplinarnog istraživanja iste, a i specifičnost hrvatskog društva te ovdašnjih medija i publike, u izlaganju ću posebnu pozornost posvetiti narativima o radu domaćih celebrityja. To podrazumijeva s jedne strane prepoznavanje obezvređujućeg odnosa javnosti spram “dokoličarskog” stila života slavnih/poznatih osoba, ali s druge i uviđanje također prisutnog, pozitivnog isticanja novih oblika nematerijalnog rada, u krajnjoj liniji samoproduktivne i samopoduzetništva koji za sobom često povlače ogoljivanje vlastite privatnosti.

ILDIKO ERDEI

Filozofski fakultet Univerziteta u Beogradu

Odeljenje za etnologiju i antropologiju

ildierdei@gmail.com

O istraživanju ekonomskih fenomena i procesa u antropologiji u Srbiji – stanje i perspektive

Nakon devedesetih, koje su, po rečima istoričara discipline, decenija u kojoj je u Srbiji okončana “tranzicija” od etnologije ka antropologiji, period posle 2000. je doneo pomeranje naglaska u istraživačkim interesovanjima. Od zanimanja za političke fenomene i procese koje je dominiralo tokom devedesetih, u periodu oko Milenijuma, i posle, prešlo se na istraživanja koja su u fokus stavljala ekonomske promene u srbijanskom društvu u kontekstu postsocijalističke transformacije/tranzicije. Naročito važnu ulogu u pospešivanju i razvijanju ove istraživačke linije imao je međunarodni projekat “Dioskuri: Eastern Enlargement – Western Enlargement Cultural Encounters in the European Economy and Society after the Accession” (2004-2008), unutar kojeg su sprovedena višegodišnja istraživanja prijava “paketa” ekonomskih i socijalnih mera liberalne politike u lokalnim sredinama u više zemalja Centralne i Istočne Evrope i Balkana, i koji je pratio promene u administrativnoj, organizacionoj i poslovnoj kulturi koje su bile inicirane intenzivnom modernizacijom proizvodnje i uprave, po zapadnim modelima. U ovom izlaganju ću nastojati da predstavim novije pravce istraživanja, teme, problemska čvorišta, koja se odnose na različite domene ekonomije, i aktuelne ekonomske transformacije, u kontekstu napredujuće neoliberalizacije društva u Srbiji.

Panel je rezultat rada na projektu “Transformacija rada u posttranzicijskoj Hrvatskoj” (TRANSWORK) koji financira Hrvatska zaklada za znanost.

Etnologija svakodnevice

ANA-MARIJA VUKUŠIĆ I MELANIJA BELAJ

anamarija@ief.hr, melanija@ief.hr

Živjeti na Žumberku: obrisi svakodnevice

U ovom ćemo izlaganju uputiti na važnost domaćeg etnološkog “povratka” selu koje je, kao što znamo, u dužem razdoblju povijesti domaće discipline bilo gotovo jedina lokacija istraživanja. Posebno nas zanimaju ona sela čija bi “egzotičnost”, da se poslužimo kriterijem starijih antropoloških izbora lokacija istraživanja, imala proizlaziti iz njihova postupnog ali gotovo neminovnog odumiranja. Problem depopulacije, vezan uz gospodarske i političke prilike u javnosti se često ističe kao jedan od gorućih problema u Hrvatskoj. No, naš interes nije primarno usmjeren na uzročno-posljedične veze između iseljavanja i ekonomsko-političke situacije, nego na svakodnevicu onih koji su ostali u mahom iseljenim selima. Riječ je uglavnom o starijim ljudima koji više nisu u prilici ostvariti se u ekonomskom i društvenom pogledu u drugim sredinama te stoga ostaju u svojim domovima. Njima ćemo posvetiti izlaganje usredotočujući se, primjerice, na osjećaj napuštenosti, samoće i usamljenosti te (ekonomske, zdravstvene, uopće egzistencijalne) sigurnosti i nesigurnosti, ali na pitanje ljudske empatije i solidarnosti. Koristeći rezultate preliminarnog terenskog istraživanja te dostupnu fotografsku i video dokumentaciju predstaviti ćemo neke aspekte svakodnevnog života na području Žumberka.

JELENA IVANIŠEVIĆ

ivanisevic@ief.hr

Čuvari marende: muški gurmanski kružoci u Starome Gradu

Mada se dalmatinska prehrambena kultura smatra izrazito patrijarhalnom, u kojoj su muškarci uglavnom oni *koje se hrani*, brzopleto bi bilo zaključiti da se oni slabo snalaze u kuhinji. U inat raznim stereotipima, velik dio muš-

kih svakodnevnih razgovora u javnim prostorima Staroga Grada vrti se oko kuhanja. Razgovara se o pojedenom, o žuđenom ili planiranom. Uspoređuju se recepti i obroci. Osobito uspjeta jela prežvakavaju se danima, poneka i godinama. Stari Grad njeguje gurmanstvo kao jednu od svojih privlačnih osobina pa se kuhanje potiče i iznimno cijeni. Kuharska vještina tako je u izravnoj vezi s društvenim ugledom. Drugim riječima, dobrim se kuharima oprašta štošta. U Starome Gradu postoji barem četiri gurmanska, isključivo muška kružoka, ponekad tek labavo povezana kulinarskim interesom. Ovaj će rad ocrtati sličnosti i razlike tih neformalnih druženja, opisati njihovu ulogu u društvenom životu i svakodnevici koju nastoje ispuniti.

TIHANA RUBIĆ

trubic@ffzg.hr

Starenje u etnološkim i kulturnoantropološkim istraživanjima

Izlaganjem se predstavlja tema starih osoba, starosti i starenja u etnologiji i kulturnoj antropologiji, s primjerima praksi i iskustava starenja te naracija o starosti i starenju. Etnografski uvidi dobiveni su istraživanjem u Zagrebu (projekt Stvaranje grada: prostor, kultura i identitet, Hrvatske zaklade za znanost) te participativnom istraživačkom praksom u okviru dviju radionica o kulturi prehrane u Istri (projekt Pazi što jedeš Laboratorij, Etnografskog muzeja Istre / Museo etnografico dell' Istria, Pazin). Kritički se razmatra koncept aktivnog starenja te promišlja važnost istraživnog društveno-ekonomskog konteksta u pristupanju starosti kao istraživačkoj temi. Izlaganje je usmjereno na dilemu o homogenosti ili heterogenosti društvene skupine starih osoba te na uključenost i prepoznavanje starih osoba kao (aktivnih) dionika javnoga prostora i obiteljskog života.

BILJEŠKE

BILJEŠKE